

دکتر فرانک موسوی^۱

فرج الماسی^۲

حدیث الماسی^۳

چکیده

گسترش فناوری های جدید، فرایند یاددهی- یادگیری را متحول ساخته است. از جمله این فناوری ها به کارگیری چندرسانه ای های آموزشی در فرایند تعلیم و تربیت است. مطالعه حاضر با هدف اثربخشی چندرسانه ای های آموزشی بر میزان رشد مهارت های اجتماعی دانش آموزان انجام گرفت. مطالعه به روش شبه تجربی انجام شد. جامعه آماری شامل کلیه دانش آموزان پسر پایه پنجم ابتدایی شهرستان سرپل ذهاب در سال تحصیلی ۱۳۹۵ بود. به روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای چند مرحله ای، تعداد ۴۵ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. برای جمع آوری داده ها از آزمون استاندارد مقیاس مهارت های اجتماعی ماتسون استفاده شد. تجزیه و تحلیل داده ها با استفاده از شاخص های میانگین و انحراف معیار و آزمون تحلیل کواریانس انجام شد. نتایج نشان داد میانگین نمرات مهارت های اجتماعی دانش آموزان گروه آزمایش که از تدریس چندرسانه ای های آموزشی برای آموزش آنها استفاده شده بود به شکل معنی دار آماری از گروه کنترل که به شکل متداول آموزش دیده بودند در پس آزمون، بیشتر بود ($p=0.001$). همچنین بین میانگین نمرات گروه های آزمایش و کنترل در خرده مقیاس های مهارت های اجتماعی (مهارت رفتارهای مناسب اجتماعی، مهارت دوری از رفتارهای غیر اجتماعی، مهارت دوری از پرخاشگری و جنگ و دعوا، مهارت دوری از برتری طلبی و مهارت ایجاد ارتباط مناسب با همسالان)، تفاوت معنی دار آماری یافت شد ($p<0/05$). با توجه به تأثیر مثبت چند رسانه ای های آموزشی بر افزایش رشد مهارت های اجتماعی دانش آموزان؛ استفاده از این روشبه منظور افزایش میزان مهارت های اجتماعی دانش آموزان، پیشنهاد می گردد.

کلید واژه ها : چندرسانه ای های آموزشی، مهارت اجتماعی، دانش آموزان.

۱- گروه مدیریت آموزشی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران.

۲- کارشناس ارشد تکنولوژی آموزشی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران.

۳- کارشناس تکنولوژی آموزشی.

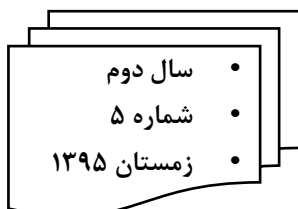
۱. مقدمه

در حال حاضر ورود چند رسانه ای ها و ارائه دروس به صورت الکترونیکی در آموزش و پرورش انقلابی در زمینه تدریس و روش های نوین مشارکت دانش آموزان ایجاد کرده است (زمانی، سعیدی، عابدی، ۱۳۹۰). واژه چندرسانه ای از سال ۱۹۵۰ میلادی به بعد مطرح و تلاش شد با ترکیب چند رسانه کیفیت آموزش بالا رود و این امکانات اجازه پیشروی، تعادل، آفرینندگی و ارتباط بهتر کاربر و نرم افزار را به آسانی می دهد (زارع، ساریخانی، بابایی، ۱۳۹۴). زیربنای این روش به نظریه پردازش شناختی برمی گردد، که با ظهور فناوری های نوین کامپیوتری مورد استفاده زیادی قرار گرفت. شناخت گرایی به عنوان بخشی از جنبش شناختی معاصر به علت عدم رضایت از تعلیم و تربیت سنتی شکل گرفته است (کرمی و عطاران، ۱۳۹۴). در نظریه پردازش شناختی فرض بر این است که سیستم پردازش اطلاعات در انسان از دو کانال جداگانه (پردازش دیداری / تصویری و شنیداری / کلامی) برخوردار است. هر یک از این کانال ها از ظرفیت محدودی برخوردار هستند (مایر، ۲۰۰۳).

به گفته هافستدتر (۲۰۰۱) چند رسانه ای عبارت است از بهره گیری از رایانه برای تبادل مطالب از طریق مجموعه ای از متن ها، صداها، تصویرهای ثابت و متحرک و پویانمایی، که به وجود رابطها و ابزارهایی به کاربر با یادگیرنده اجازه نوابری، تعامل و ارتباط را می دهد (مرادی، شریفی در آمدی، ۱۳۹۳). مشخصه اصلی چند رسانه ای، قدرتی است که رایانه برای دسترسی به شکل های گوناگون اطلاعات به ما می بخشد؛ به عبارت دیگر، چند رسانه ای مجموعه ای از نظام های ارتباطی تعاملی رایانه است که به خلق، انتقال و بازیابی، شبکه های متنی، گرافیکی و شنیداری اطلاعات می پردازد (عطاران، ۱۳۸۳).

هدف از کاربرد چند رسانه ای ها آن است که یادگیری معنی دار رخ دهد و یادگیری معنی دار زمانی رخ می دهد که یادگیرنده بتواند از طریق ساخت یک تصویر ذهنی منسجم از منابع چندگانه اطلاعات، به مطالب ارائه شده معنا دهد (پلاس، جان، مایر و لونر، ۲۰۰۳). گابیل (۲۰۰۱) نیز اهداف آموزش چندرسانه ای را ارتقاء یادگیری از موقعیت های مختلف درسی با کیفیات متفاوت، فراهم کردن فرصت برای دانش آموزانی که در سطوح مختلف از توانایی هستند، فراهم آوردن امکانات تکرار بدون خستگی و بازداری سایر دانش آموزان با هدف تقویت مهارت ها و یادگیری می داند (عبداللهی و همکاران، ۱۳۹۲). مایر از صاحب نظران حوزه تعلیم و تربیت در طراحی محصولات آموزشی چند رسانه ای هفت اصل را به عنوان نکات کلیدی برمی شمارد:

۱. اصل چندرسانه ای: یادگیری بیشتر فراگیران از تصاویر و کلمات در مقایسه با کلمات صرف
۲. اصل مجاورت زمانی: ارائه هم زمان کلمات و تصاویر
۳. اصل مجاورت فضایی: ارائه کلمات و تصاویر مرتبط در مجاورت یکدیگر
۴. اصل انسجام: به حداقل رساندن کلمات و تصاویر غیر ضروری
۵. اصل چگونگی وجه حسی: ارائه کلمات و تصاویر در قالب انیمیشن گفتاری به جای انیمیشن نوشتاری
۶. اصل افزونگی: ارائه کلمات در قالب انیمیشن گفتاری صرف به جای انیمیشن گفتاری و متن نوشتاری

۷. اصل تفاوت های فردی: تأثیر بیشتر چندرسانه ای بر فراگیران کم معلومات در مقایسه با فراگیرانی که از معلومات بالایی برخوردارند (صالحی زاده و اسدی، ۱۳۹۲).

بر همین اساس سه فرضیه اساسی درباره نظریه شناختی یادگیری چندرسانه ای مطرح شده است که عبارتند از:

۱. فرضیه کانال دوگانه: مطابق این فرضیه انسان ها برای پردازش اطلاعاتی که به شکل مواد دیداری و شنیداری ارائه شده، کانال های جداگانه و مجزایی را در اختیار دارند.

۲. فرضیه ظرفیت محدود: این فرضیه حاکی از آن است که انسان ها در میزان اطلاعاتی که می توانند در هر کانال و در یک زمان واحد پردازش کنند، محدودیت دارند.

۳. فرضیه پردازش فعال: بر اساس فرضیه پردازش فعال انسان ها در پردازش شناختی برای ایجاد یک بازنمایی ذهنی منسجم و فهم پذیر از تجارب خود به صورت فعالانه درگیر می شوند. این پردازش شناختی فعال شامل: توجه، سازماندهی اطلاعات وارد شده و یکپارچه سازی اطلاعات با دانش قبلی یادگیرنده می باشند (ونگ لینگ، ۲۰۰۸).

متأسفانه مهارت های اجتماعی به عنوان جزئی از دروس مدرسه ای همیشه مورد بی توجهی قرار گرفته است و فقط زمانی به این مهم توجه می شود که دانش آموزان از خود رفتاری نامناسب، مغایر آنچه مورد نظر اولیا می باشد، نشان دهند. احتمالاً وجود چنین وضعیتی مربوط می شود به تأکید بیش از اندازه بر آموزش محدود مهارت هایی که از دیدگاه معلمان با ارزش است و عدم احساس مسئولیت در آموزش مهارت های اجتماعی از طرف آموزگاران، گویی که این امر جزئی از مسئولیت آنها نمی باشد (جمشیدی، سیف نراقی، ۱۳۸۴). پژوهش ها نشان می دهد که عدم آموزش مهارت های اجتماعی در دانش آموزان، مشکلات یادگیری را تشدید کرده و مانع پیشرفت تحصیلی دانش آموزان می شود و تأثیر منفی بر کارکرد تحصیلی آنان دارند (فلاینگر و هالینگر، ۲۰۱۱). رفتار اجتماعی پایه و اساس زندگی فرد را تشکیل می دهد و رشد اجتماعی نیز سبب شکوفایی رشد عقلانی فرد می شود، منظور از رشد اجتماعی، تکامل فرد در روابط اجتماعی است که فرد بتواند با فراد جامعه اش هماهنگ و سازگار باشد (وایت، کوئینگ و اسشیل، ۲۰۰۷). اشلانت و مک فال به نقل از یوسف زاده، معروفی و انصاری (۱۳۹۱) مهارت های اجتماعی را عبارت از فرایندهای مرکبی تعریف می کنند که فرد را قادر می سازد به گونه ای رفتار کند که دیگران او را با کفایت تلقی می کنند. مهارت های اجتماعی دارای ابعاد و مؤلفه های مختلفی هستند. بررسی ها نشان داده است که جو اجتماعی مدرسه یک اصطلاح جتری است و فهرست استانداردی از ابعاد و مؤلفه های جو اجتماعی مدرسه وجود ندارد (کوهن و مک کاب، ۲۰۰۹). انگلبرگ و اسجورگ، (۲۰۰۴) معتقدند مهارت های اجتماعی کارکردهای مختلفی دارند، برخی از مهارت های اجتماعی، رشد اجتماعی را تسهیل می کنند، برخی دیگر یافته های بین فردی را بهبود می بخشند و برخی دیگر مانع از دست دادن تقویت های جاری می شوند. در مطالعه ای نشان داده شد چندرسانه ای ها فرصت های مناسبی را برای یادگیرندگان فراهم می آورند و با بالا بردن انگیزش یادگیری، آنها را قادر می سازند در موقعیت های یادگیری چالش انگیز به فعالیت پرداخته و به حل مسائل پیچیده و همکاری با دیگران مشغول شوند (واینر و اینگرسول، ۲۰۱۲). مرادی، شریفی در آمدی (۱۳۹۳) در یافته هایشان که بر روی دانش آموزان پایه دوم مقطع راهنمایی تهران انجام دادند نشان دادند که برنامه آموزش چندرسانه ای بر

رشد مهارت های اجتماعی دانش آموزان دختر ناشنوا، در گروه آزمایش به طور معناداری در تمامی مؤلفه ها مؤثر بوده است. همچنین، در پنج مؤلفه مهارت اجتماعی (گرایش به رفتارهای مناسب اجتماعی، دوری از رفتارهای غیر اجتماعی، دوری از پرخاشگری و جنگ و دعوا با دیگران، دوری از برتری طلبی و ایجاد ارتباط مناسب با همسالان) میانگین گروه آزمایش بیشتر از گروه کنترل بود. یافته های پژوهش محمدجانی و صفرنواده (۱۳۹۳) با عنوان بررسی تأثیر استفاده از اینترنت بر رشد مهارت های اجتماعی دانش آموزان دوره ابتدایی حاکی از آن بود که استفاده از اینترنت موجب افزایش رشد مهارت های اجتماعی دانش آموزان می شود. همچنین، نتایج نشان داد که استفاده از اینترنت موجب افزایش مهارت های احترام گذاشتن به دیگران، مسؤولیت پذیری، دوست یابی و مشارکت در فعالیت های گروهی شده است.

آفنسو و همکاران (۲۰۰۱) در پژوهشی تحت عنوان رایانه و فن آوری وابسته به آن و تأثیر تعاملات اجتماعی، به این نتیجه رسیدند که رایانه و فن آوری وابسته به آن تعاملات اجتماعی را تسهیل کند. از آنجا که رایانه برخی به برخی از آموزش ها نیاز دارد، فرصت هایی را برای مداخله و نفوذ دیگران فراهم می آورد که تعاملات اجتماعی در طی این مداخلات اتفاق می افتد. واینرو اینگرسول (۲۰۱۲) مطالعه ای با عنوان تأثیر استفاده از فناوری های رسانه ای برای تدریس مهارت های اجتماعی انجام داده اند. آن ها در این پژوهش نشان داده اند که استفاده از چند رسانه ای ها و محیط های واقعیت مجازی می تواند در بهبود و توسعه مهارت های اجتماعی و ارتباطی دانش آموزان مؤثر باشد. مطالعات کامپ (۲۰۰۲) نیز گسترش انتقال رفتار در دانش آموز و افزایش مهارت کلامی و زبانی بالا به وسیله آموزش چند رسانه ای از طریق برنامه نرم افزار چند رسانه ای نشان داد. مطالعات چنگ وی (۲۰۱۰) نیز حاکی از اثربخشی رسانه های آموزشی بر بهبود و توسعه مهارت های اجتماعی دانش آموزان می باشد.

امسی کنا ویراگ (۲۰۰۰) در پژوهش خود با عنوان گسترش انتقال رفتار در دانش آموزان ناتوان از طریق برنامه نرم افزار چند رسانه ای، نرم افزار آموزشی محقق ساخته در نهایت باعث علاقه و انگیزه دانش آموزان در آموزش و حتی عدم غیبت آنان شده است. مطالعات اسلاوین (۱۹۹۲) نیز نشان می دهد دانش آموزانی که به شیوه گروهی آموزش می بینند، از حیث نوع دوستی، برخورد های دوستانه و رفتارهای مطلوب اجتماعی نسبت به دانش آموزان گروه شاهد از وضعیت بهتری برخوردارند و تمایل بیشتری به احترام گذاشتن به ارزش ها و احترام به دیگران دارند. مطالعات پارسونز و میجل (۲۰۰۳) نیز حاکی از افزایش مهارت های اجتماعی ساده به وسیله چند رسانه ای های آموزشی دارد. در تحقیقی که توسط آخالیف (۲۰۰۸)، بر روی سه گروه ۱۵ نفره به منظور تعیین اثربخشی آموزش سنتی، آموزش سنتی در کنار تدریس چند رسانه ای و آموزش چند رسانه ای در مقایسه با هم انجام گرفت. نتایج تحقیق تفاوت معنی داری را بین گروه اول و گروه سوم نشان نداد. به عبارت دیگر، گروه مورد آزمایش به روش سنتی در مقایسه گروهی که به روش استفاده از چند رسانه ای به یادگیری پرداخته بودند، تفاوت چندانی در یادگیری نداشتند؛ اما نتایج گروهی که از هر دو روش تدریس؛ یعنی روش سنتی و روش استفاده از چند رسانه ای بهره جسته بودند، ۴۰ درصد پیشرفت را در یادگیری نشان دادند. به طور خلاصه؛ بازنگری پیشینه نشان داد، از آنجایی که چند رسانه ای ها به ارائه مطالب در قالب تصاویر و کلمات، نوشتار و فیلم و یا صدا به عبارتی به انتقال پیام توأمان می پردازند، موجب می گردند کل ظرفیت شناختی دانش آموزان برای پردازش اطلاعات به کار گرفته شود. چون از طریق چند حس پیام دریافت می شود. بنابراین تعامل به مراتب بهتر صورت می پذیرد. انجام تحقیق حاضر از زوایای چند قابل بررسی

است: نتایج تحقیق حاضر می تواند دانش موجود در این زمینه را گامی به پیش ببرد، به سیاستگذاران و برنامه ریزان آموزشی برای تدوین استراتژی های مناسب به کارگیری فاوا در آموزش مدد رساند، دفتر تألیف کتب درسی، تدوین کنندگان سند توسعه فناوری در آموزش، در انجام وظایفشان یاری رساند. دانش آموزان امکان و مهارت بهره مندی از فناوری نوین آموزشی را پیدا کنند و معلمان نیز می توانند در کلاس های خود با استفاده از چند رسانه ای های آموزشی به انتقال مفاهیم علمی و مهارت های اجتماعی بپردازند. براین اساس، پژوهشگران قصد دارند نرم افزار چند رسانه ای طراحی کنند تا کارایی روش آموزش چند رسانه ای را مورد بررسی قرار دهند و تحول مهارت های اجتماعی ناشی از آن را به بوته آزمایش بگذارند. در راستای این مطالعه، ۵ فرضیه تحقیق مطرح می شود.

۱. آموزش مهارت های اجتماعی با روش چند رسانه ای های آموزشی بر رشد مؤلفه گرایش به رفتارهای مناسب اجتماعی دانش آموزان گروه آموزش در مقایسه با گروه کنترل مؤثر است.
۲. آموزش مهارت های اجتماعی با روش چند رسانه ای های آموزشی بر رشد مؤلفه دوری از رفتارهای غیر اجتماعی دانش آموزان گروه آموزش در مقایسه با گروه کنترل مؤثر است.
۳. آموزش مهارت های اجتماعی با روش چند رسانه ای های آموزشی بر رشد مؤلفه دوری از پر خاشگری و جنگ با دیگران در دانش آموزان گروه آموزش در مقایسه با گروه کنترل مؤثر است.
۴. آموزش مهارت های اجتماعی با روش چند رسانه ای های آموزشی بر رشد مؤلفه دوری از برتری طلبی در دانش آموزان گروه آموزش در مقایسه با گروه کنترل مؤثر است.
۵. آموزش مهارت های اجتماعی با روش چند رسانه ای های آموزشی بر رشد مؤلفه ایجاد ارتباط مناسب با همسالان در دانش آموزان گروه آموزش در مقایسه با گروه کنترل مؤثر است.

۲. طرح پژوهش، جامعه و نمونه آماری

باتوجه به ماهیت موضوع، پژوهش حاضر از نوع شبه تجربی با طرح پیش آزمون- پس آزمون و گروه کنترل می باشد. این پژوهش دامنه کار خود را به علت بحث مهارت های اجتماعی در درس مطالعات اجتماعی پایه پنجم ابتدایی محدود کرد. تا تأثیر متغیر مستقل چند رسانه ای های آموزشی را بر متغیر وابسته مهارت های اجتماعی بسنجد. جامعه آماری شامل کلیه دانش آموزان پسر پایه پنجم مقطع ابتدایی شهرستان سرپل ذهاب در سال تحصیلی ۱۳۹۵، به تعداد ۸۱۶ نفر بودند که به صورت خوشه ای چند مرحله ای کل مدارس پسرانه دوره ابتدایی و در بین این مدارس ۲ کلاس از ۱ مدرسه شهید علی اشرف سلیمانی انتخاب شدند. نمونه آماری شامل ۴۵ نفر دانش آموز پسر پایه پنجم ابتدایی (۲۵ نفر گروه آزمایش و ۲۰ نفر گروه کنترل) به صورت تصادفی در ۲ جایگزین شدند. لازم به توضیح است این مدرسه فقط دارای ۲ کلاس پایه پنجم بود و انتخاب تعداد دانش آموزان به کلاس ۲۵ نفری و ۲۰ نفری طبق تقسیم بندی آموزش و پرورش بوده و معلم در تقسیم افراد نقشی نداشته است. هر دو گروه همزمان و قبل از دخالت متغیر مستقل چند رسانه ای های آموزشی در زمینه مهارت های اجتماعی مورد پیش آزمون قرار گرفتند. در این پژوهش فرایند یادگیری را که مشاهده آن به طور مستقیم امکان پذیر نمی

باشد و تأثیر متغیر مستقل بر متغیر وابسته را تحت تأثیر قرار می‌دهد را می‌توان متغیر مداخله گر این مطالعه به حساب آورد. از آنجا که متغیرهای تعدیل کننده جهت یا میزان رابطه میان متغیرهای وابسته و مستقل را تحت تأثیر قرار می‌دهند. در این مطالعه هوش را می‌توان به عنوان متغیر تعدیل کننده محسوب کرد. هرچند کنترل تمام عوامل تهدید کننده اعتبار یک پژوهش در علوم اجتماعی و تربیتی مشکل است ولی اقداماتی نظیر عامل آزمون، احتمال انتشار یا تقلید عمل گروه آزمایش و گروه کنترل برای حذف متغیرهای مزاحم به عمل آمده است. برای گروه آزمایش از آموزش چند رسانه ای های آموزشی نرم افزار آموزشی محقق ساخته و برای گروه کنترل توسط معلم مطالعات اجتماعی، آموزش مربوطه به روش متداول (سنجی)، طی ۸ جلسه تدریس شد. پژوهش از آبان ماه شروع شد و طول مدت اجرای پژوهش حدود ۳ ماه طول کشید و در هر هفته ۱ جلسه دانش آموزان تحت آموزش قرار گرفتند.

۳. ابزار پژوهش

به منظور ارزیابی مهارت های اجتماعی دانش آموزان، از فهرست بررسی ارزیابی مهارت های اجتماعی کودکان ماتسون و همکاران (۱۹۸۳) که برای سنجش مهارت های اجتماعی افراد ۴ تا ۱۸ ساله تدوین گردیده است استفاده گردید. پرسشنامه ماتسون ۶۲ پرسش برای دانش آموز دارد که خیر و یوسفی ۶ پرسش آن را حذف کرده اند. پاسخ های داده شده به این مقیاس بر اساس شاخص ۵ درجه ای از نوع مقیاس لیکرت با دامنه ای از ۱ (هرگز) تا ۵ (همیشه) نمره گذاری شده است (یوسفی و خیر، ۱۳۸۱). این مقاس ۵۶ سئوالی عوامل زیر را می سنجد: ۱. مهارت های اجتماعی مناسب که رفتارهای اجتماعی مناسب، از قبیل داشتن ارتباط دیداری با دیگران، مؤدب بودن، به کار بردن نام دیگران با احترام و اشتیاق به تعامل با دیگران به طریقی مفید و مؤثر را در برمی گیرد. ۲. رفتارهای غیر اجتماعی شامل رفتارهایی مانند دروغ گفتن، کتک کاری، خرده گرفتن بر دیگران، ایجاد صداهای ناهنجار و ناراحت کننده و زیر قول زدن هستند. ۳. پر خاشگری و رفتارهای تکانشی، شامل رفتارهایی مانند به آسانی عصبانی شدن، یک دندگی و لجاجت، دعوا و مرافعه راه انداختن، قلدری و کتک کاری می شوند. ۴. برتری و اطمینان زیاد به خود، شامل رفتارهایی در مورد خود نازیدن و به دیگران پز دادن، تظاهر به دانستن همه چیز و خود را برتر از دیگران دیدن هستند. ۵. رابطه با همسالان، تنهایی حسادت، دوستی و بازی با بچه های دیگر است (رضایی، حافظی، ۱۳۹۰).

تحقیقات نشان داده اند که مقیاس مهارت های اجتماعی ماتسون از ثبات روان سنجی، پایایی بالای بازآزمایی و روایی افتراقی قابل قبولی برخوردار است (ماتسون و الندیک، ۱۹۸۸، ماتسون، روتاتوری و هلسل، ۱۹۸۳). در ایران مقیاس مهارت های اجتماعی را یوسفی و خیر (۱۳۸۱) بر روی ۵۶۲ نفر دانش آموز پسر و دختر شیراز مورد بررسی قرار داده اند که روایی آن مطلوب و مناسب و همچنین پایایی آن با استفاده از روش آلفای کرونباخ و تصنیف برای کل مقیاس ۰/۸۶ گزارش شده است. همچنین در پژوهش رضایی و حافظی (۱۳۹۰) پایایی با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ خرده مقیاس های مهارت اجتماعی به شرح زیر به دست آمد: مهارت اجتماعی مناسب $a=0/97$ ، رفتارهای غیر اجتماعی $a=0/90$ ، پر خاشگری و رفتار تکانشی $a=0/94$ ، برتری طلبی و اطمینان زیاد به خود داشتن $a=0/94$ ، رابطه با همسالان $a=0/97$ ، در این تحقیق برای سنجش اعتبار پرسشنامه با استفاده

از ضریب آلفای کرونباخ اعتبار پرسشنامه ۰/۸۸۴ برآورد گردید. بنابراین می توان گفت که پرسشنامه از ضریب اعتبار بالایی برخوردار می باشد. در پایان جلسات از هر دو گروه پس آزمون مهارت های اجتماعی اجرا شد. داده ها با استفاده از آماره های توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و آزمون های تحلیل کواریانس به کمک نرم افزار SPSS21، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

۴. روش اجرای پژوهش

جدول ۱. خلاصه برنامه آموزش چند رسانه ای آموزشی محقق ساخته

جلسه	هدف
جلسه اول	توضیحاتی در خصوص نرم افزار چندرسانه ای و مسائل مربوط به مهارت اجتماعی و آسیب های روانی مربوط به عدم رشد آن و گرفتن پیش آزمون مهارت های اجتماعی
جلسه دوم	معرفی کردن رفتار های مناسب اجتماعی (در جلسه اول با استفاده از عناصر چندرسانه ای به دانش آموزان نشان داده شد چهره رفتارهایی مناسب و چه رفتارهایی نامناسب است و چگونه برخورد نمایند و صفاتی مانند مؤدب بودن، به کاربردن نام دیگران با احترام و اشتیاق به تعامل با دیگران به طریقی مفید و مؤثر در قالب انیمیشن و اسلایدهای کوتاه ارائه شد.
جلسه سوم	آشناکردن دانش آموزان با رفتارهای غیراجتماعی (به دانش آموز یاد داده شد به بزرگترها احترام بگذارند، به پدر و مادر خود در خریدن وسایل غیرضرور سخت نگیرند، به هموعان خود کمک کنند، برای سلامتی بیماران دعاکنند، همیشه در سلام دادن به بزرگ ترها پیش قدم باشند. از دیگران عیبجویی نکنند.
جلسه چهارم	آشناکردن دانش آموزان با رفتارهای غیر اجتماعی (به دانش آموزان آموزش داده شد که نباید زباله ها را روی زمین بیندازند، قبل و بعد از غذا دست و صورت خود را با آب و صابون بشویند و صبوری و اهمیت و ارزش آن در زندگی شرح داده شد.
جلسه پنجم	در این جلسه به دانش آموزان آموزش داده شد که در انجام کارها نباید عجله کنند، خونسرد باشند، به دیگران احترام بگذارند، در انجام دادن تکالیف به یکدیگر کمک کنند، دعا نکنند و در مقابل بدی های دیگران با منطق برخورد کنند.
جلسه ششم	آشنا کردن دانش آموزان با رفتار دوری از خود برتر بینی (در این جلسه در قالب چند اسلاید و انیمیشن به دانش آموزان آموزش داده شد که نسبت به دیگران حس خود برتر بینی نداشته باشند و در قالب تصاویری عواقب غرور و تکبر به دانش آموزان آموزش داده شد و اینکه انسان در هر جایگاهی که باشد می تواند ضمن حفظ جایگاه و انسانیت خود با دیگران برابر باشد و عواقب خود-برتر بینی آموزش داده شد.
جلسه هفتم	آشنا کردن دانش آموزان با اینکه چگونه با دوستانشان رابطه برقرار کنند و زنگ تفریح با یکدیگر بازی کنند و از حسادت پرهیز کنند.
جلسه هشتم	پس آزمون مهارت های اجتماعی برگزار گردید

۵. یافته های پژوهش

جدول شماره ۲. نتایج آزمون پیش آزمون و پس آزمون متغیرها

پس آزمون		پیش آزمون		شاخص های آماری	متغیرها
آزمایش	کنترل	آزمایش	کنترل		
۱۵/۶۷	۱۴/۲۵	۱۲/۷۷	۱۳/۶۷	میانگین	گرایش به رفتارهای مناسب اجتماعی
۳/۲۶	۳/۶۵	۴/۷۹	۳/۵۷	انحراف معیار	
۲۵	۲۰	۲۵	۲۰	تعداد	
۳/۴۳	۳/۱۹	۳	۳/۱۰	میانگین	دوری از رفتارهای غیر اجتماعی
۰/۲۹۱	۰/۳۳۹	۰/۴۱۱	۰/۳۳۷	انحراف معیار	
۳۲	۳۲	۳۲	۲۰	تعداد	
۶/۵۲	۴/۰۸	۴/۵۱	۴/۹۰	میانگین	دوری از پرخاشگری و جنگ و دعوا با دیگران
۰/۳۷۵	۱/۴۹	۱/۵۸	۱/۶۲	انحراف معیار	
۲۵	۲۰	۲۵	۲۰	تعداد	
۱۵/۶۶	۱۴/۲۳	۱۲/۷۵	۱۳/۶۵	میانگین	دوری از برتری طلبی
۳/۲۵	۳/۶۳	۴/۷۶	۳/۵۵	انحراف معیار	
۲۵	۲۰	۲۵	۲۰	تعداد	
۶/۴۹	۴/۰۵	۴/۴۹	۴/۸۸	میانگین	ایجاد ارتباط مناسب با همسالان
۰/۳۷۰	۱/۴۶	۱/۵۵	۱/۵۹	انحراف معیار	
۳۲	۳۲	۳۲	۳۲	تعداد	

جدول شماره ۲. نشان می دهد نمره دانش آموزان گروه آزمایشی در پس آزمون رشد مهارت های اجتماعی افزایش داشته است. بنابراین می توان گفت پیشرفت ایجاد شده معنادار بوده و حاصل عمل آزمایشی یعنی برنامه آموز شچند رسانه ای آموزشی بوده است ($p=0.001$).

در انجام آزمون کوواریانس لازم است مفروضات آنالیز بررسی شود، که فرض نرمال بودن متغیر وابسته با استفاده از آزمون کلموگروف - اسمیرنوف تأیید شود.

جدول ۳: آزمون بررسی نرمال بودن توزیع متغیرهای پژوهش

متغیرها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	آماره کولموگروف	سطح معنی داری
پیش آزمون مهارت اجتماعی	۴۵	۱۳/۶۵	۳/۱۷	۰/۰۹۸	۰/۲۰۰
پس آزمون مهارت اجتماعی	۴۵	۱۵/۵۳	۲/۷۹	۰/۱۰۸	۰/۰۸۱
گرایش به رفتارهای مناسب اجتماعی	۴۵	۱۴,۲۱	۳,۵۸	۰,۱۱۲	۰,۰۷۲
دوری از رفتارهای غیر اجتماعی	۴۵	۱۸/۹۶	۴/۹۱	۰/۱۶۰	۰/۰۷۱
دوری از پرخشگری با دیگران	۴۵	۱۹/۸۱	۷/۲۴	۰/۱۳۶	۰/۰۶۱
دوری از برتری طلبی	۴۵	۱۳/۳۳	۳/۵۷	۰/۲۰۷	۰/۱۵۴
ایجاد ارتباط مناسب با همسالان	۴۵	۱۲/۶۸	۴/۳۸	۰/۰۹۵	۰/۲۰۰

با توجه به داده‌ها، سطح معناداری تمامی داده‌های به دست آمده از آزمون‌ها بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد. بنابراین فرض مبنی بر نرمال بودن داده‌ها در مورد تمامی داده‌ها مورد تأیید قرار می‌گیرد. لذا داده‌های پژوهش دارای توزیع نرمال هستند و برای تحلیل‌های SPSS که در ادامه آمده، باید از آزمون‌هایی پارامتریک استفاده شود.

۶. تحلیل فرضیه‌ها با استفاده از تحلیل کوواریانس

- فرضیه اول: آموزش مهارت‌های اجتماعی با روش چند رسانه‌ای‌های آموزشی بر رشد مؤلفه‌های گرایش به رفتارهای مناسب اجتماعی دانش‌آموزان گروه آموزش در مقایسه با گروه کنترل مؤثر است.

جدول ۴: نتایج تحلیل کوواریانس فرضیه اول

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معناداری
پیش آزمون	۱۱۷/۸۱۸	۱	۱۱۷/۸۱۸	۳۹/۹۱۷	۰/۰۰۰
گروه * معدل	۲۸۹/۴۱۱	۲	۱۴۴/۷۰۵	۴۹/۰۲۷	۰/۰۰۰
خطا	۱۶۸/۲۳۹	۵۷	۲/۹۵۲		
کل	۱۵۱۵۳/۰۰۰	۶۰			

باتوجه به جدول شماره ۴ با تعدیل نمرات پیش آزمون و با استفاده از تجزیه و تحلیل کوواریانس آزمون فرضیه اول اثر معنادار کاربرد روش تدریس آموزش چند رسانه‌ای با سطح معناداری (Sig: ۰/۰۰۰) و (F: ۴۹/۰۲۷) مورد تأیید قرار می‌گیرد. به عبارتی دیگر زمانی که اثر پیش آزمون از روی نتایج مربوط به گروه‌ها حذف شود، تفاوت بین گروه‌ها (کنترل و آزمایش) در سطح معناداری ۹۵ درصد معنادار می‌باشد. بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت که آموزش مهارت‌های اجتماعی با

روش چند رسانه ای های آموزشی بر رشد مؤلفه گرایش به رفتارهای مناسب اجتماعی دانش آموزان گروه آموزش در مقایسه با گروه کنترل مؤثر است ($p < 0/05$).

- فرضیه دوم: آموزش مهارت های اجتماعی با روش چند رسانه ای های آموزشی بر رشد مؤلفه دوری از رفتارهای غیر اجتماعی دانش آموزان گروه آموزش در مقایسه با گروه کنترل مؤثر است.

جدول ۵: نتایج تحلیل کوواریانس فرضیه دوم

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معناداری
پیش آزمون	۱۱/۳۰۳	۱	۱۱/۳۰۳	۷/۲۹۸	۰/۰۰۹
گروه * معدل	۱۳۳۷/۶۵۶	۲	۶۶۸/۸۲۸	۴۳۱/۸۵۹	۰/۰۰۰
خطا	۸۸/۲۷۷	۵۷	۱/۵۴۹		
کل	۲۳۰۱۰/۰۰۰	۶۰			

با توجه به نتایج جدول ۵ و تحلیل کوواریانس آزمون فرضیه دوم اثر معنادار کاربرد روش تدریس چند رسانه ای های آموزشی با سطح معناداری ($Sig: ۰/۰۰۰$) و ($F: ۴۳۱/۸۵۹$) مورد تأیید قرار می گیرد. به عبارتی دیگر زمانی که اثر پیش آزمون از روی نتایج مربوط به گروه ها حذف شود، تفاوت بین گروه ها (کنترل و آزمایش) در سطح معناداری ۹۵ درصد معنادار می باشد. بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد می توان گفت که آموزش مهارت های اجتماعی با روش چند رسانه ای های آموزشی بر رشد مؤلفه دوری از رفتارهای غیر اجتماعی دانش آموزان گروه آموزش در مقایسه با گروه کنترل مؤثر است ($p < 0/05$).

- فرضیه سوم: آموزش مهارت های اجتماعی با روش چند رسانه ای های آموزشی بر رشد مؤلفه دوری از پر خاشگری و جنگ و دعوا با دیگران در دانش آموزان گروه آموزش در مقایسه با گروه کنترل مؤثر است.

جدول ۶: نتایج تحلیل کوواریانس فرضیه سوم

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معناداری
پیش آزمون	۹۳/۷۵۵	۱	۹۳/۷۵۵	۲۴/۶۷۸	۰/۰۰۰
گروه * معدل	۲۸۸۴/۴۳۳	۲	۱۴۴۲/۲۱۷	۳۷۹/۶۱۸	۰/۰۰۰
خطا	۲۱۶/۵۵۰	۵۷	۳/۷۹۹		
کل	۲۶۶۶۳/۰۰۰	۶۰			

با توجه به نتایج جدول ۶ و تحلیل کوواریانس آزمون فرضیه سوم اثر معنادار کاربرد روش تدریس چند رسانه ایبا سطح معناداری ($Sig: 0/000$) و ($F: 379/618$) مورد تأیید قرار می گیرد. به عبارتی دیگر زمانی که اثر پیش آزمون از روی نتایج مربوط به گروه‌ها حذف شود، تفاوت بین گروه‌ها (کنترل و آزمایش) در سطح معناداری ۹۵ درصد معنادار می باشد. بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد می توان گفت که آموزش مهارت‌های اجتماعی با روش چند رسانه ایهای آموزشی بر رشد مؤلفه دوری از پر خاشگری و جنگ و دعوا با دیگران در دانش آموزان گروه آموزش در مقایسه با گروه کنترل مؤثر است ($p < 0/05$).

- فرضیه چهارم: آموزش مهارت‌های اجتماعی با روش چند رسانه ای های آموزشی بر رشد مؤلفه دوری از برتری طلبی در دانش آموزان گروه آموزش در مقایسه با گروه کنترل مؤثر است.

جدول ۷: نتایج تحلیل کوواریانس فرضیه چهارم

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معناداری
پیش آزمون	۱۰۶۶۶/۶۶۷	۱	۱۰۶۶۶/۶۶۷	۱۴۷۵/۵۹۲	۰/۰۰۰
گروه * معدل	۳۳۶/۰۶۷	۱	۳۳۶/۰۶۷	۴۶/۴۹۰	۰/۰۰۰
خطا	۴۱۹/۲۶۷	۵۸	۷/۲۲۹		
کل	۱۱۴۲۲/۰۰۰	۶۰			

با توجه به نتایج جدول ۷ و تحلیل کوواریانس آزمون فرضیه چهارم اثر معنادار کاربرد روش تدریس چند رسانه ای آموزشی با سطح معناداری ($Sig: 0/000$) و ($F: 46/490$) مورد تأیید قرار می گیرد. به عبارتی دیگر زمانی که اثر پیش آزمون از روی نتایج مربوط به گروه‌ها حذف شود، تفاوت بین گروه‌ها (کنترل و آزمایش) در سطح معناداری ۹۵ درصد معنادار می باشد. بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد می توان گفت که آموزش مهارت‌های اجتماعی با روش چند رسانه ایهای آموزشی بر رشد مؤلفه دوری از برتری طلبی در دانش آموزان گروه آموزش در مقایسه با گروه کنترل مؤثر است ($p < 0/05$).

- فرضیه پنجم: آموزش مهارت‌های اجتماعی با روش چند رسانه ای های آموزشی بر رشد مؤلفه ایجاد ارتباط مناسب با همسالان در دانش آموزان گروه آموزش در مقایسه با گروه کنترل مؤثر است.

جدول ۸: نتایج تحلیل کوواریانس فرضیه پنجم

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معناداری
پیش آزمون	۱۰۹/۲۹۶	۱	۱۰۹/۲۹۶	۳۷/۲۱۲	۰,۰۰۳
گروه * معدل	۲۵۱/۱۱۵	۲	۱۳۰/۰۵۷	۴۷/۲۷۸	۰,۰۰۱
خطا	۱۵۵/۰۴۲	۵۷	۳/۷۷۴		
کل	۱۴۸۸۵/۰۰۰	۶۰			

با توجه به نتایج جدول ۸ و تحلیل کوواریانس آزمون فرضیه پنجم اثر معنادار کاربرد روش تدریس چند رسانه ای با سطح معناداری (Sig: ۰/۰۰۱۰) و (F: ۴۷/۲۷۸) مورد تأیید قرار می گیرد. به عبارتی دیگر زمانی که اثر پیش آزمون از روی نتایج مربوط به گروهها حذف شود، تفاوت بین گروهها (کنترل و آزمایش) در سطح معناداری ۹۵ درصد معنادار می باشد. بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد می توان گفت که آموزش مهارت های اجتماعی با روش چند رسانه ای های آموزشی بر رشد مؤلفه ایجاد ارتباط مناسب با همسالاندر دانش آموزان گروه آموزش در مقایسه با گروه کنترل مؤثر است ($p < 0/05$).

۷. نتیجه گیری

مهارت های اجتماعی افراد در ارتباطات میان فردی او نقش بسزایی دارند. این مهارت ها ذاتی نبوده و فرد می تواند، به طرق مختلفی این مهارت ها را کسب کند. به اعتقاد بسیاری از پژوهشگران، دنیای مجازی در عصر امروزی می تواند، خود را به عنوان روشی برای کسب مهارت های اجتماعی معرفی کند (محمدجانی، صفرنواده، ۱۳۹۳). متأسفانه مهارت های اجتماعی به عنوان جزئی از دروس مدرسه ای همیشه مورد بی توجهی قرار گرفته است و فقط زمانی به این مهم توجه می شود که دانش آموزان از خود رفتاری نامناسب، مغایر آنچه مورد نظر اولیا می باشد، نشان دهند. احتمالاً وجود چنین وضعیتی مربوط می شود به تأکید بیش از اندازه بر آموزش محدود مهارت هایی که از دیدگاه معلمان با ارزش است و عدم احساس مسئولیت در آموزش مهارت های اجتماعی از طرف آموزگاران، گویی که این امر جزئی از مسئولیت آنها نمی باشد (جمشیدی، سیف نراقی، ۱۳۸۴). مطالعات نشان داده است که استفاده از فناوری چند رسانه ای ها، توانایی دانش آموزان را در برقراری ارتباطات اجتماعی با بیان صحبت ها و احساسات قابل درک افزایش داده است. بنابراین همگام با افزایش تقاضا برای کاربرد رسانه های آموزشی در تعلیم و تربیت رایانه و ابزارهای آموزشی از جایگاه ویژه ای در این حوزه مطالعاتی برخوردار شده اند (اشرفی و منجزی، ۱۳۹۲). بانگاهی به نتایج به دست آمده از مطالعه حاضر و سایر پژوهش های توان این گونه تبیین کرد که استفاده از چند رسانه ای های آموزشی تأثیر معناداری بر رشد مهارت های اجتماعی دانش آموزان دارد و موجب برقراری روابط و تعاملاتی سازنده در اجتماع می شود. و دانش آموزان را به عنصری فعال و پویا تبدیل نموده است. اما باید توجه داشت که بایستی فرهنگ صحیح استفاده از این فن آوری را نهادینه کرد و بستر مناسبی را برای استفاده مناسب از آن مهیا ساخت.

بر این اساس، نتایج پژوهش حاضر همسو و متناسب با یافته های مرادی و شریفی در آمدی (۱۳۹۳)، محمدجانی و صفرنواده (۱۳۹۳)، آفنسو و همکاران (۲۰۰۱)، و اینرو اینگرسول (۲۰۱۲)، کامپ (۲۰۰۲)، چنگ وی (۲۰۱۰)، امسی کنا و براگ (۲۰۰۰)، اسلاوین (۱۹۹۲)، پارسونز و میجل (۲۰۰۳)، آلخالیف (۲۰۰۸) می باشد.

آفنسو و همکاران (۲۰۰۱) در پژوهشی تحت عنوان رایانه و فن آوری وابسته به آن و تأثیر تعاملات اجتماعی، به این نتیجه رسیدند که رایانه و فن آوری وابسته به آن تعاملات اجتماعی را تسهیل کند. از آنجا که رایانه برخی به برخی از آموزش ها نیاز دارد، فرصت هایی را برای مداخله و نفوذ دیگران فراهم می آورد که تعاملات اجتماعی در طی این مداخلات اتفاق می افتد. مطالعات اسلاوین (۱۹۹۲) نیز نشان می دهد دانش آموزانی که به شیوه گروهی آموزش می بینند، از حیث نوع دوستی، برخوردهای دوستانه و رفتارهای مطلوب اجتماعی نسبت به دانش آموزان گروه شاهد از وضعیت بهتری برخوردارند و تمایل بیشتری به احترام گذاشتن به ارزش ها و احترام به دیگران دارند. مرادی، شریفی در آمدی (۱۳۹۳) در یافته هایشان که بر روی دانش آموزان پایه دوم مقطع راهنمایی تهران انجام دادند نشان دادند که برنامه آموزش چندرسانه ای بر رشد مهارت های اجتماعی دانش آموزان دختر ناشنوا، در گروه آزمایش به طور معناداری در تمامی مؤلفه ها مؤثر بوده است. همچنین، در پنج مؤلفه مهارت اجتماعی (گرایش به رفتارهای مناسب اجتماعی، دوری از رفتارهای غیر اجتماعی، دوری از پرخاشگری و جنگ و دعوا با دیگران، دوری از برتری طلبی و ایجاد ارتباط مناسب با همسالان) میانگین گروه آزمایش بیشتر از گروه کنترل بود. همچنین نتایج این یافته ها با نتایج یافته های (واینر و اینگرسول، ۲۰۱۲) که در تحقیقشان نشان داده اند چندرسانه ای ها فرصت های مناسبی را برای یادگیرندگان فراهم می آورند و با بالا بردن انگیزش یادگیری، آنها را قادر می سازند در موقعیت های یادگیری چالش انگیز به فعالیت پرداخته و به حل مسائل پیچیده و همکاری با دیگران مشغول شوند متناسب و همسو می باشد. بنابراین می توان گفت: از آنجایی که چند رسانه ای ها به ارائه مطالب در قالب تصاویر و کلمات، نوشتار و فیلم و یا صدا به عبارتی به انتقال پیام توأمان می پردازند، موجب می گردند کل ظرفیت شناختی دانش آموزان برای پردازش اطلاعات به کار گرفته شود. چون از طریق چند حس پیام دریافت می شود. بنابراین تعامل به مراتب بهتر صورت می پذیرد. بنابراین آموزش این مهارت ها به صورت چندرسانه ای باعث می شود افراد مورد آموزش مهارت های ارتباطی و اجتماعی کافی را کسب کنند و خود را دست کم نگیرند. بنابراین استفاده از این شیوه نوین در جهت آموزش به دانش آموزان می تواند افق جدیدی را در فرایند آموزشی کشورمان تلقی شود. انجام تحقیق حاضر از زوایای چند قابل بررسی است: نتایج تحقیق حاضر می تواند دانش موجود در این زمینه را گامی به پیش برد، به سیاستگذاران و برنامه ریزان آموزشی برای تدوین استراتژی های مناسب به کارگیری فاوا در آموزش مدد رساند، دفتر تألیف کتب درسی، تدوین کنندگان سند توسعه فناوری در آموزش، در انجام وظایفشان یاری رساند. دانش آموزان امکان و مهارت بهره مندی از فناوری نوین آموزشی را پیدا کنند و معلمان نیز می توانند در کلاس های خود با استفاده از چندرسانه ای های آموزشی به انتقال مفاهیم علمی و مهارت های اجتماعی بپردازند. پژوهش حاضر، مانند دیگر پژوهش های علوم انسانی که مربوط به انسان می باشد. با محدودیت ها و مشکلاتی روبرو بوده که به طور خلاصه برخی از آنها در زیر ارائه شده اند:

- محدودیت های ذاتی پرسشنامه کتبی شامل برداشت های متفاوت از سئوالات
- نتایج مطالعه حاضر، به دلیل استفاده از ابزارهای خودگزارش دهی به جای مطالعه واقعی و مشاهده رفتاری و دیگر شاخص های بالینی، ممکن است مشارکت کنندگان را به استفاده از شیوه های مبتنی بر کسب تأیید اجتماعی و اجتناب از بدنامی مربوط به عدم کفایت فردی، و سواس، انزوای طلبی و... ترغیب کند و افراد از بروز دادن واقعیت های خود اجتناب کنند که این نتایج تحقیق را تحت تأثیر قرار می دهد
- عدم همکاری کامل بعضی از آزمودنی ها با افشای بعضی از خصوصیات فردی حتی در راستای اهداف تحقیق
- مجهز نبودن مدرسه انتخابی به رایانه به اندازه کافی
- از محدودیت های دیگر پژوهش حاضر، محدود بودن جامعه و نمونه بود که نسبت به تعمیم یافته ها به سایر شهرها و نمونه ها باید احتیاط به عمل آورد.

۸. پیشنهاد های کاردی

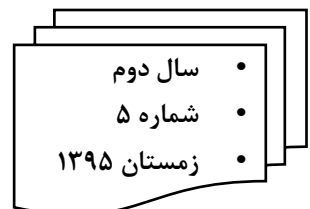
- از متخصصان امر آموزش و بخصوص تکنولوژیست های آموزشی تقاضا شود که طی جلساتی در طول سال تحصیلی با معلمان و سایر مسئولان آموزشی، آن ها را از شیوه ها و فناوری های جدید و فنون کارآمد آگاه سازند.
- تجهیز مدارس مقاطع ابتدایی به تجهیزات رایانه ای و سخت افزاری
- براساس نتایج تحقیق حاضر، سازمان آموزش و پرورش، طراحی و تولید دروس به صورت چند رسانه ای را در اولویت کار خود قرار دهد و شرایط و بسترهای لازم را در این زمینه فراهم سازد.
- کارگاه های آموزشی برای معلمان جهت تبیین چگونگی تولید و به کارگیری چند رسانه ای های آموزشی برگزار شود.
- معلمانی که از روش های نوین و فن آوری های آموزشی از جمله روش آموزش چند رسانه ای استفاده می کنند، مورد تشویق قرار گیرند.
- با توجه به محدودیت های سنی، مقطع تحصیلی، موقعیت های جغرافیایی و فرهنگی دانش آموزان مورد مطالعه پیشنهاد می شود که این تحقیق با دیگر گروه ها، موقعیت ها و فرهنگ ها انجام شود.

۹. ملاحظه های اخلاقی

با یاری از خداوند سبحان و اعتقاد به اینکه عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاسداشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظر به اهمیت جایگاه دانشگاه در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری، نویسندگان این مقاله متعهد می گردند که در این پژوهش با معرفی منابع مورد استفاده، اصل اخلاق امانت داری علمی، رعایت و حق معنوی مؤلفین آثار محترم شمرده شده است و همچنین پژوهش با رضایت کامل شرکت کنندگان و راز داری کامل صورت گرفته است.

۱۰. سپاسگزاری

گروه پژوهش بر خود لازم می داند که از کلیه مسئولان، معلمان و دانش آموزان گرامی که در جمع آوری اطلاعات همکاری نموده اند، تشکر و قدردانی نمایند.

۱۱. منابع و مآخذ

- جمشیدی، عفت و سیف نراقی، مریم. (۱۳۸۴). *بررسی و مقایسه مهارت های اجتماعی در دانش آموزان عادی و دانش آموزان دارای نارسایی های ویژه*. فصلنامه پژوهش در حیطه کودکان استثنایی، سال ۵، شماره ۱، صص ۱۹-۱.
- رضایی، اکبر و حافظی، علیرضا. (۱۳۹۰). *مقایسه مهارت های اجتماعی دانش آموزان با نارسایی های یادگیری ویژه کم توانی ذهنی اوتیسم و عادی در مدارس ابتدایی تبریز*، فصلنامه ایرانی کودکان استثنایی، شماره ۴، صص ۳۷۴-۳۶۳.
- زارع، محمد، ساریخانی، راحله، ساریخانی، احسان و بابازاده، مجید. (۱۳۹۴). *بررسی تأثیر استفاده از چند رسانه ای آموزشی بر میزان یادگیری و یادداری در درس فیزیولوژی*، مقاله اصیل باشگاه پژوهشگران جوان، دوره ۶، شماره ۱، صص ۳۲-۳۸.
- زمانی، بی بی عسرت، سعیدی، ذوالفقار و عابدی، احمد. (۱۳۹۰). *اثر بخشی و پایداری تأثیر استفاده از چند رسانه ای ها بر خود تنظیمی و عملکرد تحصیلی درس ریاضی سال اول دبیرستان*، فصلنامه رویکردهای نوین آموزشی، سال ششم، شماره ۲، شماره پیاپی ۱۴، صص ۱-۲۲.
- صالحی زاده، مریم و ا سدی، سعید. (۱۳۹۲). *تأثیر آموزش چند رسانه ای با نگاهی ویژه بر آموزش جغرافیای سال اول راهنمایی*، فصلنامه آموزش جغرافیا، دوره ۲۷، شماره ۴، صص ۱۷-۱۲.
- عطاران، محمد (۱۳۸۳). *جهانی شدن*، فناوری اطلاعات و تعلیم و تربیت، تهران. مؤسسه فن آوری های آموزشی در مدارس هوشمند، ص ۵۴.
- کرمی، مهدی؛ و عطاران، محمد. (۱۳۹۴). *ارتقاء یادگیری دانشجو معلمان از طریق تدریس مبتنی بر نقش مفهومی به دو شیوه فردی و گروهی*. فصلنامه توسعه حرفه ای معلم. شماره ۱، ۲۰-۸.
- مرادی، رحیم و شریفی درآمدی، پرویز. (۱۳۹۳). *اثر بخشی آموزشی آموزش مهارت های اجتماعی با روش چند رسانه ای بر رشد مهارت های اجتماعی دانش آموزان دختر ناشنوای پایه دوم راهنمایی*. فصلنامه پژوهش های علوم شناختی و رفتاری، سال ۴، شماره ۲، پیاپی ۷، صص ۱۴۴-۱۳۱.
- یوسف زاده، محمدرضا، معروفی، یحیی و انصاری، مینا. (۱۳۹۱). *بررسی تاثیر جو اجتماعی مدارس بر رشد مهارت های اجتماعی دانش آموزان دختر دوره راهنمایی*، فصلنامه پژوهش های برنامه درسی، دوره ۲، شماره ۱، صص ۷۶-۵۹.
- یوسفی، فریده و خیر، محمد. (۱۳۸۱). *بررسی پایایی و روایی مقیاس سنجش مهارت های اجتماعی مادران و مقایسه عملکرد دختران و پسران در این مقیاس*. فصلنامه علوم اجتماعی دانشگاه شیراز، دوره ۱۸، شماره ۲، صص ۱۵۲-۱۴۷.

- Affonso, B., Morrison, M., Krugman, D. M. (2002). *Computers, related technologies, and the impact on social interaction*. Retrieved from www.iranculture.com (in Persian).
- Al-Khalifa, E. (2008). *Influencing The Self- Efficacy of Middle Eastern Women Through The Use of A bulletinBoard*. Association for the Advancement of Computing in Education Journal, 16 (2),95- 114.
- Cheng, .w.(2010).*Genetic Mutations in Non-Syndromes Deafness Patients of Uyghur and Han Chinese Ethnicities in Xinjiang,China: A Comparative Study*. Journal of translational medicine, 9(1), 1-7
- Cohen, J.; McCabe, L. (2009). *School climate: Research, policy, practice and teacher education*. Teachers College Record. 111(1):180–213.
- Engelberg, E.; Sjoberg, L. (2004). *Emotional. Intelligence, Affect intensity and social adjustment*. Journal of personality and individual differences. 37(1):533- 542.
- Flinger, J. Hollinger, D. (2011). *Enhancing Resilience to Mental Health Disorders in Deaf School Children*, in Resilience in Deaf Children. Springer, 15(4), 169-205.
- Gabel, H. (2001). *Electronic Information Source And Evaluation Guide*. London: Booker saur, 73-85.
- Kamps, D. Kay M. (2002).*Social Skills Interventions for Young At-Risk Students: A 2-year Follow Study*. Behavioral Disorder. 25, 310-324.
- Mayer, R. E. (2003). *The promise of multimedia learning: Using the same instructional design methods across different media*. Learning and Instruction, 13, 125–139.
- Matson, J. L., Rotatori, A. F., Helsel, W. J.(1983). *Development of a rating scale to measure social skills in children: The Matson Evaluation of Social Skills with Youngsters(MESSY)*.
- Matson, J. L., Ollendick, T. H. (1988).*Enhancing children's social skills: Assessment and training*. New York: Pergamum Press.Merrell, K.W.
- McKenna, K. Y. A., &Bergh, J. A. (2000). *Plan 9 from cyberspace: The implication of the internet for personality and social psychology*. Personality and Social Psychology Review, 4(1), 57-75.
- Oliver, E. L. *Video tools for distance education*. In B. Willis (Ed.), Distance education strategies and tools. 1994; p.165-73.
- Pivec, P. Pivec, M.(2011). *digital Games: changing Education*, one raid at a time. International Journal of Game-Based Learning, 1 (1), 1-18.
- Plass, J. L., Chun, D. M., Mayer, R. E, Luther, D. (2003). *Cognitive load in reading a foreign language text with multimedia aids and the influence of verbal and spatial abilities*. Computers in Human Behavior, 19, 221–243.
- Slav in, R. (1992). *Classified together research conducted on collaborative learning*. Translated by AfghaniGazing. Journal of Education Vol. 8. No 1. pp. 14-16. (Persian) .
- Wangling.(2008). *Developing and Evaluating an Interactive Multimedia Instructional Tool: Learningoutcomes and User Experience of Optometry Students*. Journal Of Educational Multimedia andHypermedia 17(1),43-57.
- White, S. W., Koenig, K., Schell, L. (2007). *Social skills development in children with autism*. Council for Exceptional Children, 73, 264-287.